

DO OBLASTI PRIJAZNO SOCIALNO DELO

PRAVO, SOCIALNO DELO IN POJEM SVOBODE

Za razumevanje nekaterih področij slovenskega bivanja je dobro vzeti dve kategoriji. Eno je kaznovanje in drugo je socialno delo. Seveda ne gre za enačenje sorodnih kategorij. Socialno delo je v korist državljana usmerjena družbena dejavnost, kaznovanje pa je predvsem dokazovanje premoči nad državljanom, ki ga opravičujemo s potrebno po vzdrževanju reda, norm, vse manj pa s potrebo po prilagajanju posameznika družbenemu okolju oziroma po prevzgoji.

Kaznovanje je tako videti antipod socialnemu delu. Razmišljanje o tem, kako lahko imajo tudi nekatere dejavnosti socialnega dela dvojno naravo, nas usmeri v pomemben splet problemov. Vendar je izvirnih grehov in z njimi povezanih problemov svobodne Slovenije toliko, da bi potrebovali pretanjen razmislek. Od leta 1991 dalje ustvarjamo državo, kjer je dovolj očitnih grobosti za neusmiljen obračun s pravnimi in socialnimi postopki.

Temeljni problem se kaže v pojmovanju svobode, kajti razumevanje svobode določa družbena dogajanja.

Svoboda današnjega povprečnega in prevladujočega Slovenca ni svoboda drugega ampak neomejena svoboda njega samega, v imenu katere lahko počne kar koli. Prvi korak – nad vse podoben tistemu leta 1945, ko je prišlo do izvensodnega poboja – je bilo 18.000 izbrisanjih, dejanje, ki so ga upravičeno poimenovali administrativni genocid. Zanj je bilo značilno harmonično in usklajeno sodelovanje ljudi vseh političnih usmeritev. Zato tudi danes ni mogoče pričakovati poprave te krivice v skladu s sodbo ustavnega sodišča. Ustavno sodišče za nas ni najvišji državni organ, ki bi imel kakršno koli vrednost in veljavo.

KRIMINALITETNA POLITIKA

Kriminalitetna politika je odraz stališč države do specifičnega dela družbenega obrobja, kjer ima socialno delo dosti opravka in pristojnosti.

Ker radi omenjamo dediščino totalitarnega režima, pogledjmo zapuščino na tem področju.

Leta 1991 smo imeli 35 obsojenih na 100.000 prebivalcev. To število je bilo najnižje v Evropi. Do leta 1995, dokler mediji in politiki niso opazili kriminala kot politično donosnega področja, je ta delež padel na 31, kar je pričalo o izrazito civiliziranem odzivu na kriminaliteto, ki je bila prav tako nizka. Pri tem smo imeli 20 let zapora kot najvišjo mogočo kazen, a ni bilo strahu pred kriminalom in ni bilo občutka ogroženosti.

Leto 1995 je pomenilo začetek novih kaznovanih trendov. Do konca desetletja smo podvojili (!) zaporniško populacijo, ne da bi se kriminaliteta pomembno povečala; zlasti najhujših kaznivih dejanj je bilo manj, umorov v dveh zaporednih obdobjih kar za polovico manj. Leta 1998 je parlament sprejel na podlagi zmotnih ali goljufivih zatrjevanj, da od nas to zahteva Evropa (kako znane besede vse do današnjih dni, ne da bi bile resnične takrat ali danes!), tridesetletno zaporno kazen.

Pred nekaj leti smo izumili uklonilni zapor, ki ga je leta 2006 prestajalo 388 ljudi, leta 2007 pa že čez tisoč (prvih devet mesecev že 947). Med temi obsojenci so ljudje, ki so v zaporu zaradi zneska tudi 40 evrov.

Ta čas splošne represije sovпада s popolnim ignoriranjem stroke in njenih opozoril. Za to obdobje, ki traja še danes, je značilna neobčutljivost države (tožilstva, sodišč, vključno z vrhovnim) za človekove pravice. Tako ostaja ustavno sodišče edini garant človekovih pravic, njegovih odločitev pa država ni pripravljena spoštovati.

RAZVOJ LIBERALNEGA KAPITALIZMA

Od leta 1991 vse vlade dopuščajo in celo spodbujajo oblikovanje izjemno bogatega sloja menedžerjev vseh vrst in siromašenje znatnega dela prebivalstva. Nagrade gospodarstvenikom se gibljejo tja do 200.000 evrov, odpravnine tudi do 400.000 evrov, kar je v stari valuti 100 milijonov SIT, ki jih številni povprečno plačani delavci ne zaslužijo v 40 letih dela. V istem času pravniki predlagajo in parlament sprejme zakon o prekrških, kjer je kaznivo vsiljivo beračenje in seksualno vznemirljivo vedenje.

Tak kapitalizem nujno ustvari družbeno obrobje, kamor se drug za drugim uvrščajo upokojenci, invalidi, bolniki, prizadeti otroci (te odklanjamo zaradi razvrednotenja okolja v njihovi bližini – ti otroci namreč niso vrednota), odvisniki s komunami, za katere zaman prosijo, zlorabljene matere, ki enako zaman prosijo za varne hiše.

Revščina je minimalna, če jo merimo z bruto družbenim proizvodom, in več kot pretresljiva, če gre vsak sedmi otrok lačen spat. Nobena tolažba ni, da je ponekod v zahodni Evropi še slabše.

Dobrodelne akcije pričajo o dobroti. S klicem dobrote cerkev nadomesti državo. Zato cerkev nikoli ne bo kritizirala države, ki daje cerkvi dober položaj, ne glede na to, kako ne-socialna je država. Sporočilo je jasno: zatecite se v cerkev, ki vam pomaga v stiskah, ki jih povzroča država, a bodite lojalni do oblasti!

Gala plesi nam predstavljajo najpremožnejše dobrodelneže, ki dobijo najcenejšo reklamo za prikaz svojega mehkega srca. To srce prav tako ne bi nikoli protestiralo proti režimu, ki jim omogoča bogastvo in s tem dobrodelnost.

Na eno izmed prireditev »Slovenka leta« je 10 mercedesov z livriranimi strežaji pripeljalo 10 kandidatk. Ne spomnim se, da bi katera javno protestirala proti takemu poniževanju in ne povzdigovanju same sebe. Očitno pa različno percipiramo vrednote.

Sklep je razmeroma enostaven: čim več je dobrodelništva, tem bolj prepričljivo dokazujemo, da socialne države ni.

UPOR ZOPER NEPRAVIČNOST (?)

Ostanimo na področjih, ki sem ju začrtal v uvodu – pravo in socialno delo.

Pravniki z veseljem ustvarjamo sistem, kjer študij prava omogoča bogatenje. To je prevladujoča predstava brucev na pravni fakulteti. Med prednostna področja spadajo gospodarsko pravo, finance, odvetništvo. Kazensko pravo in sociala sta očitno le za čudake oziroma izrazito manj sposobne.

Družbeno obrobje poglobljamo z ustrežno zakonodajo, tudi s strogim kaznovanjem, s čimer si tudi pravniki ohranjamo status poštene in moralne družbene skupine. Poziv sodnikom, naj se ob uveljavitvi nove zaporne kazni (trideset let) vzdržijo njenega izrekanja, kakor so se desetletja vzdržali izrekanja smrtne kazni, je bil skrajno naiven. Po enajstih izrečenih najvišjih kaznih se zdi, da gre tako rekoč za razprodajo.

Socialni delavci so prispevali pomembno študijo o izbrisanih, česar pravniki – z izjemo Matevža Krivica – nismo zmogli. Ni pa videti kakšnih večjih protestov ob očitnih krivicah, ki se dogajajo. Zadnje, ki se jih spomnim, so bile v zvezi z Romi, a proti njim. Pod intelektualnim sponzorstvom takratne šole za socialno delo so bile prirejene manjše demonstracije zoper sodnika, ki je oprostil Roma očitnega dejanja, kakršna je naša družba tolerirala vsa desetletja, in nas tudi ni prav nič vznemirjalo

tako početje, vse do trenutka, ko pa je napočil čas obračuna.

V obrambni drži bosta lahko seveda obe stroki, pravo in socialno delo, začeli naštevati posamične zasluge, da razmere niso še slabše. Vendar ni potrebno nikakršno znanstveno raziskovanje za ugotovitev, da smo vsi, četudi le s tihim čakanjem na boljše čase, prispevali k razmeram, kakršne so.

Pomembna svoboda, ki smo si jo izborili leta 1991 in do danes ohranili, je svoboda besede in političnega opredeljevanja. Pa še pri tem je svoboda besede večkrat zlorabljena kot pošteno uporabljena. Politika pa nas je brez izjeme in ne glede na barvo pripeljala do izrazito nesocialne države na številnih področjih.

KONČNA ODLOČITEV

Smo pravniki in socialni delavci vselej budna in kritična instanca presoje državnih postopkov, kar zahteva znanje, vrednote in pogum?

Ali pa smo pravniki le v dobiček usmerjena višja družbena kasta, socialni delavci pa večinoma v državnih organih zaposlena neproblematična skupina ljudi, na katere se vsaka oblast lahko zanese, da bodo zvesti, lojalni sopotniki in izvrševalci družbene nepravilnosti?

Za konec je treba poudariti, da je tiha množica vselej najzvestejši zaveznik represivnih režimov, pri čemer se ne zaveda, da prej ali slej tudi sama pride na vrsto. Zato je več kot jasno, da je usoda naše družbe odvisna od povsem nedvoumne opredelitve vsakogar izmed nas, za kaj se zavzema, in temu ustreznih dejanj.

Dragan Petrovec

Fakulteta za socialno delo

Inštitut za kriminologijo